

GHADA AMER SANATINDA YASAK HAZLAR

Gülcan ŞENYUVALI DEMİRTAŞ

*Öğr. Gör. Dr., Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi,
senyuvali(at)mersin.edu.tr*

ÖZ

Anahtar kelimeler:*Kadın Sanatçı,
feminist sanat,
haz, çağdaş sanat,
sürgün*

Kadın cinselliği, pek çok toplumda tabular yüzünden yasaklıdır. Oysa psikanalistlere göre, yasaklar arzuyu kamçılar ve bu yüzden yasak hazlar daha çok arzulanır. Ayrıca feministlerin bazıları dişil hazların çokluğundan bahsederler ve bunu görünür kılmak için çalışırlar. Ghada Amer'in çalışmalarında da böyle bir söylem dili inşa etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Sanatçı üretimlerinde, arzusuna sahip çıkan kadınları konu edinir ve bunu da kendine özgü bir dil oluşturarak başarır. Aynı zamanda Ghada Amer, sahip olduğu farklı kültürel zenginliklerden beslenen ve bu mirası çalışmalarına yansıtan bir sanatçıdır. Üretimlerinde metin ya da yazıyı farklı şekillerde kullanan sanatçı, popüler kültür ürünü görsel imgelerden alıntı yapmanın dışında, yarı pornografik dergilerden ya da kadınların çeşitli durumlardaki çizimlerini içeren okul kitaplarından görüntüleri de çalışmalarında kullanır. Bu makale, Ghada Amer üretimlerinde, arzulanan kadın değil de arzulayan kadının bir plastik dile dönüştürülmesi sürecini incelemeyi amaçlamaktadır.

FORBIDDEN PLEASURES IN GHADA AMER'S
ART**Keywords:***Women artists, fem-
inist art, pleasure,
contemporary art,
exile***ABSTRACT**

Due to taboos in many societies, the female sexuality is a forbidden theme. According to the psychoanalysts, however, what is forbidden stimulates desire and this is why forbidden pleasures are more often yearned for. Some feminists furthermore refer to the abundance of female pleasures and endeavor to make this more visible. One can observe a quite similar approach towards constructing a rhetorical language in the work of Ghada Amer. In her work, Amer takes as her subject the female claiming her own pleasure, using quite a unique depictive style. At the same time, Ghada Amer's work owes to the inheritance and nourishment she derives from numerous sources of cultural richness. The artist, besides employing text and script in various ways in her production and using visual excerpts from popular culture, makes also use of imagery from pornographic magazines or schoolbooks depicting drawings of women in various poses. This article aims to analyze the process of transformation of the female into a plastic language in the work of Ghada Amer as the subject, rather than the object, of desire.

Giriş

Helen Cixous, ataerkil düzende ancak zengin ve çoksesli olduğunu kabul ettiği dişil yazın ile mücadele edilebileceğine inanır ve bundan dolayı çağdaşı diğer feminist kuramcılar gibi mitolojik hikayelerin analizinden yararlanır. Cixous, bu hikayelerin içinde ataerkil toplumun inşasına dair verileri bulur ve psikanalitik okuma yaparak bunları değerlendirir. Fallusun üstünlüğü fikrine kadını mahkum ettiklerini düşündüğü Freud ve Lacan'ın "cinsel fark" yaklaşımlarını onaylamayan Cixous, buna karşılık ve karşıt olarak "çifte cinsiyet" olanağından söz eder. Doğa/kültür, zihin/kalp, biçim/madde, konuşma/yazı gibi düalist düşünce ve onun siyasal düzenlemelerini belirleyen sıradüzenler temelde Batı düşüncesini oluşturan yapılardır ve Cixous, bunlara karşıdır. Çünkü bu durum, sorgulamasız kadının doğallığına yapılan vurgunun ve kabulün söz konusu mevcut söylemleri farkında olmaksızın benimsemesi anlamını taşımaktadır. Ayrıca Cixous'a göre, mevcut düzende, "arzusundan vazgeçmeyen" kadın, histeriye itilen kadındır; rahatsız eden ve rahatsızlıktan başka bir şey olmayan kadındır (Isaac, 1996:217). Söz konusu bu değerlendirme çerçevesinde Ghada Amer'in çalışmalarında, arzusuna sahip çıkan ve iktidar söylemine karşıt ve ona rağmen kadının geleneksel malzemesi olan iğne iplik ile kendine özgü bir dil oluşturduğu söylenebilir.

Sürgün, Çoklu Kültür

Farklı kültürlerde yetişen ve bu kültürlerden beslenen Amer, Kahire'de doğmuştur. 11 yaşında ise ailesiyle beraber Paris'e yerleşmiştir. Bir dönem Harlem'de yaşadıktan sonra New York'a taşınmıştır. Bugün ise hayatını New York'ta sürdürmekte ve üretimine burada devam etmektedir. Amer, Mısır'daki çocukluk anılarından ve Fransa'daki yetişme sürecinden etkilendiği gibi, bir New Yorklu gibi Amerika'ya da uyum sağlayabilmiştir. Mısır kökenli sanatçının çalışmaları, İslam kültürüne ait imgeler içermesine karşın Batı sanatına olan bağlantısı da dikkatlerden kaçmaz. Bu kültürlerden biri olmadığında Ghada Amer'den söz edilmesi olanaksızlaşır. Aynı zamanda Amer'in çalışmalarını, Batı ve Doğu geleneklerinin bir sentezi olarak nitelendirilebilir.

Jan-Erik Lundstrom, Ghada Amer'in anlaşılması için Edward Said'in, "Entelektüel; Sürgün, Marjinal, Yabancı" adlı kitabındaki "sürgün" kavramına bakılmasının bize yardımcı olabileceğini söyler (Lundstrom,2005:68). Edward Said bu kitabında, entelektüeli metaforik anlamda sürgün, marjinal ve yabancı olarak tanımlar. Said, sürgünün içinde yaşadığı toplum yerlilerinden olmadığını orada hep tedirgin, rahatsız ve başkalarını da rahatsız eden bir yabancı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Said'in entelektüel/sürgün kavramı,

evrensellik idealinde dayatan; dilinin, milliyetinin ve geçmişinin sunduğu kolay kesinliklerin ötesine geçmeye çalışan, farklılığı yoksunluk olarak görmeyen ve bir keşif süreci olarak yaşayan kişi, tanımlamasını içermektedir. Said, bu kavramı çokluk ve origin olarak gördüğünden, kayıp ve özlem durumu olarak anlaşılmasını reddeder. Tıpkı Amer'in çalışmalarında olduğu gibi sürgün, günlük karşılaşmalarındaki deneyimlerinden yararlanarak ve kendisini oluşturan çoklu kültür mirasından doğan zenginlikle alternatifler ortaya koyabilir. Pek çok insanın öncelikle, tek bir kültürden, mekândan, tek bir evden haberdar olduğunu, sürgünün ise en az ikisini bildiğini ve bu çoğulluğun sürgüne eşzamanlı boyutları olan, çok sesli bir farkındalık yarattığını söyleyen Said, aynı zamanda kültürlerin seyahat ettiğini, değiştiğini, büyüdüğünü ve öldüğünü de belirtmiştir (Said, 1995: 53).

Lundstrom'a göre her ne kadar Amer'in kendi hayatı, yukarıda Said'in tanımladığı sürgün kavramı ile birçok yönden benzerlikler gösteriyor olsa da söz konusu bu kavram, Ghada Amer'in işlerinde asla bir başlık ya da biyografik bir referans şeklinde değildir. Ancak Lundstrom, Amer'in pek çok paralel söylemin üstesinden gelebilmesini, onun aynı anda hem sürgünde hem de yurdunda olmanın zengin deneyimini içermesiyle ilgili olduğunu belirtmiştir (Lundstrom,2005:68).

Ghada Amer sahip olduğu bu kültürel zenginlikle, 1990'ların başında ürettiği çok sayıda işinde, metin ya da yazıyı farklı şekillerde sanatına dahil eder. Ayrıca Amer, görsel popüler kültür ürünü imgelerden alıntı yaptığı gibi pornografik dergilerden ya da kadınların çeşitli durumlardaki çizimlerini içeren okul kitaplarından aldığı görüntüleri de çalışmalarında kullanır, örneğin: "*Cinq Femmes qui Travaillent*" (Çalışan Beş Kadın) veya "*La Femme qui Zappe*" (Zap yapan kadın) ya da "*Au Super-marche*" (Süpermarkette) adlı eserlerinde olduğu gibi. Amer, heykeller, enstalasyonlar ve resimler için de metinlerden alıntı yapmakta ve yeniden üretmektedir. Metinsel kaynaklar çok fazla ve çeşitlidir, bunlar sözlük tanımları, masallar, efsaneler ve dergi yazılarından oluşan Arapça ve Batı kaynaklı metinlerdir. Alıntı yapma yöntemi, görüntülerde olduğu gibi metinlerde de değişime uğratılmaktadır. Yazı, herhangi bir yeniden üretim teknolojisi ile basılmaz ya da kopyalanmaz, emek isteyen nakış işleme yöntemi ile aktarılır. Tuval ya da başka bir yüzey üzerine elle işlenirken, bir yandan da geleneksel kadın sanatını güçlendirmekte, görüntü, yazı, işçilik, form olarak anlaşılacak ya da algılanmak için tamamen dönüşmektedir.

Popüler Kültür Aşk Masalları

1993 yılına ait “The Definition of Love according to the Petit Robert” (Petit Robert’e göre aşkın tanımı) adlı çalışma, tuval üzerine doğrudan nakşedilmiş, aşk kelimesinin sözlük tanımıdır. Benzer şekilde “Conseils de Beauté” (Güzellik Önerileri, 1993), kadın hijyeni, süslenme ve çekicilik üzerine tavsiyeleri içeren, farklı renklerle işlenmiş bir metin sunmaktadır. “Barbie Aime Ken, Ken Aime Barbie” (Barbie Ken’i seviyor, Ken Barbie’yi seviyor) adlı çalışmasında ise, iki mankenin bedeni üzerine söz konusu bu cümleler işlenmiştir. Ghada Amer Barbie ile Ken arasındaki hayali aşkı, iki bebekten çok sanki Mecnun ve Leyla ya da Romeo ve Juliet’i işler gibi ifade etmektedir. Hayali bir Barbie ve Ken için doğal boyutlarda giysiler oluşturmuştur. Giysiler birbirlerine tamamen bağımlılıklarını tanımlayan rollerini anlatan metinler ile kaplıdır. Her ne kadar bebekleri çok fazla ciddiye almamak gerekse de bunlar hala vakti geçmiş cinsel rollerin klasik birer sembolüdür ve eski moda erkek ve kadın algısını aktarmaktadırlar. Konuya yaklaşımını bu kadar canlı kılan ise bu çocukluk ikonaları ile eğlenebilmesi ve Barbie ile Ken’e hayatlarında yeni bir soluk verebilmesidir.

Aşkın Nakşedilen Metinleri

Ghada Amer’in “Encyclopaedia of Pleasure” (Haz Ansiklopedisi) yapıtı, 2001 yılına ait büyük bir enstalasyondur. Ana temaları ve metodolojisi 1997 yılındaki sergilediği “Private Rooms” a benzerken, burada kadın cinselliği ve hazzı hakkında kısımlar içeren Kuran’dan pasajlar, Arapçadan Fransızcaya çevrilmiştir ve bunlar büyük giysi çantaları üzerine yazılmıştır. Bir çubuk üzerinde asılı duran çantalar parlak saten kumaşlardan yapılmış, zengin doygun renklerde boyanmış ve kaligrafik yazılar ile kaplanmıştır. Metinsel bir müdahale olarak çalışma, kadın öznelliğini ve cinselliğini İslam içerisinden alırken izleyenlere benzersiz bir görsel haz sunmaktadır. “Encyclopaedia of Pleasure” yerleştirilmesi de benzer biçimde kumaşla kaplı, dört farklı boyutta 57 kutudan oluşmakta, tasarımları ve boyutları ile atmosferik haute couture tavırlarına rağmen sandıklara benzemektedir. Bu kirli beyaz kumaş kaplı kutular, altın iplerle nakşedilmiş yazılar ile tüm yüzeylerinden sarmalanmıştır. Amer, bu çalışmalarında uyguladığı “Sırma” olarak bilinen modern İslami bir teknikten ilham aldığını ve bu uygulamanın erkekler tarafından Kuran’dan alınan metinlerin siyah kumaş üzerine altın nakış ile işlenerek hatıra eşyası ya da Kuran metinlerinin diğer popüler kültür kullanımları dahilinde gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Tuval şeklindeki kutular üzerine işlenen kaligrafik metinler, 11. yüzyıl başlarına ait İslami risale alıntılarının bir örneklemedir. “The Encyclopaedia of Pleasure” olarak bilinen bu eser, Ebu Hasan

Ali Ibn Nasr El Katib tarafından Allah adına yazılmış olup, tamamen İslami bir metin olarak kabul edilmektedir. Ansiklopedinin amacı insan cinselliği üzerine o dönemki İslami bilgiyi bir araya getirmektir. Daha çok ilmi olan bu metin, şevk uyandıracak şekilde erotik bir metin değil, öğretmek ve tartışmak için yazılmış, etkileyici bir kapsama sahiptir. Ayrıca bu eserde, Kuran’dan alıntılar yaparak diğer önemli İslami teologların ve alimlerin fikirlerini anlatmakta, sosyal uygulama, fikir ve atasözleri ile destekler sunmaktadır. Bu göndermeler çerçevesinde görülmektedir ki bu ansiklopedi kavramı, zamanında gizli bir metin olarak algılanmamıştır. Cinsellik, haz, erotizm 11. yüzyıl İslam’ında insan davranışı ve sivil toplumda önemli ve merkezi bir durumdadır. Cinsellik içerisinde iyi bir konuma gelmek ve iyi bir âşık olabilmek iyi bir Müslüman olmaktan geçmesi Ali Ibn Nasr’ın ansiklopedik misyonunda kullandığı düşüncenin kaynağıdır. Görünüşe bakılırsa bu ansiklopedi türünün tek örneği bir metin değildir. Sahar, “The Encyclopaedia of Pleasure and the Politics of Eroticism” (Haz Ansiklopedisi ve Erotizmin Politikaları) adlı araştırmasında ansiklopedinin disiplinlerarası birçok görevi olduğu “neredeyse 10. yüzyılın sonlarında yazılıp geniş alana dağıtıldığı ve 16. yüzyıla kadar devam eden bu sürecin 17. yüzyılın başlarında ortaya çıkan sansür ve dejenerasyon sonucu entelektüel ve bilimsel geleneğin devam ettirilememesi ile sonlandığının” altını çizmektedir. (Lundstrom,2005:69)

Resim 1. Ghada Amer, “Encyclopaedia of Pleasure-Haz Ansiklopedisi” yapıtı ile beraber çekilmiş otoportresi

Ghada Amer’in ansiklopediyi seçmiş olması öncelikle tarihsel bir iade-i itibar hareketidir. İslam tarihinin erken dönemine ait, İslam’ın gelişmekte ve güçlenmekte olan bir din olduğu, baskı ve tepki içermediği, İslami ve Arap âlimlerin bilim ve ilerlemede başı çektiği bir anı, günümüze taşırken bizlere İslam kültürünün tarihi gücünü ve Batı kültürü üzerindeki etkisi ve onunla olan etkileşimini gösterme çabası olarak nitelendirilebilir. Ghada Amer, ansiklopediyi oluşturan toplam kırk iki kısımdan yedisini seçip, kadın hazzı ve cinselliği üzerinde duranları öne çıkararak hem Arap dünyası hem de Batı kültüründeki cinsiyetler arası eşitsizliğe dikkat çekmeye çalışmıştır. Çünkü Batı, Aydınlanma

ile birlikte görsel olanı değerli kılan modern anlayışla, ayrımcılık konusunda en az Doğu kadar sorumlu görülür. Yapımı Kahire’de gerçekleşen ansiklopedi pek çok göndermeler içeren konusundan dolayı üretim süreci zorluklar içermiştir. Yukarıda da bahsedilen Arap geleneğine ait olan “Sırma” tekniği ile oluşturulan çalışmayı, orijinal Arapça olarak basmak sakınca doğuracağından Mısırlı kadınlar metinleri İngilizce çevirisinden, belki de birçoğu için hiçbir şey ifade etmeden, kumaş üzerine kopyalamıştır. Sonrasında Mısırlı erkekler nakış işini yürütmüştür. Bu proje için tutulan tüm çalışanlar sadece sansürden kaçmamış aynı zamanda, bilmeden de olsa, tarihi bir İslam metnini ve bu noktada kendi tarihlerini ehlileştirme ve ele alma fırsatını bulmuşlardır.

Bazı eleştirmenlerce, “The Encyclopaedia of Pleasure” çalışması nefes kesen, gösterişli ve kolay bulunmaz bir sanat eseri olarak görülmektedir. Yumuşak pamuk kumaşlarla kaplı nakış işlemeli kutu ve parıldayan kaligrafi, düzenli ancak asimetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Tüm yüzeyler zarif ve sıra dışı bir biçimde güzel kaligrafik yazılarla kaplı, artık dini risalelerden çok insan cinselliği gibi konuları içeren kutsal yazıların bir hatırası gibi durmaktadır.

Enstalasyon, izleyeni hem ödüllendirmekte hem de hayal kırıklığına uğratmaktadır. Amer’in sanatında bu oyunu sıkça görmek mümkündür. Verilen metin, enstalasyonun ana konusudur, izleyenin ellerinden kayarak tarihsel bir yol ayrımında, sanki şuracıymış gibiyken yine de ulaşılmazdadır. Metin geri dönmüş ancak Amer’in işi içerisinde asla kolay ulaşılabilir şekilde değildir. Tıpkı tuvallerinde yer alan, mastürbasyon yapan kadın imgelerinin tekrar eden görüntülerini içeren resimlerin üzerini örten ipler gibi, metin de kaplamakta, örtülmekte, netliği bozulmakta, parçalara ayrılmaktadır. Ansiklopedi’de olduğu gibi, metin her yandan akarken tek bir cümle bile toparlanması güç haldedir. Kaçınılmaz olarak izleyen, Amer’in tüm kaynak malzemesine karşı takındığı tutum sonucu, kendi deşifre, yorum ve evrim sürecine itilmektedir. Arzu ve merak tatminsiz kalmakta ancak, bu istek ve arzu, bu tamamlanmamışlık ve tatminsizlikle tamamen ortaya çıkarılmaktadır.

Jean Baudrillard’ın “Baştan Çıkarma Üzerine” adlı kitabında kadını hazzı savunan aşağıdaki metni;

Cinsel kurtuluş, yalnızca dişil hukukun, konumun, hazzın dayatıldığı bu stratejiyle mümkündür. Cinsiyet olarak dişil ile cinselliğin çoğaltılmış kanıtı olarak hazzın aşırı ışıklandırılması ve sahneye konması.

Porno ise hepsini açıkça sergiler. Apaçıklık, haz ve anlamlılık üçlemesi olarak porno, haz duyulan dişilin bu denli kuvvetli bir biçimde yükseltilmesinden başka bir şey değildir; sırf, <siyah kata> üstünde öteden beri dolaşan belirsizliği görebilmek için yapılır her şey. Hegel’in sözünü ettiği, <insan

topluluğunun sonsuz ironisi> de bitti artık. Bundan böyle kadın haz duyacak ve neden haz duyduğunu da bilecek. Bütün dişilik görünür hale getirilmiş olacak –hazzın amblemi kadın olacak, haz ise cinselliğin amblemi” (Baudrillard, 2005:31).

Ghada Amer’in çalışmalarındaki imgeleri destekler nitelikte olduğunu söylememiz mümkündür. Ayrıca Baudrillard’a göre *cinselin yakın ve sıradan bir amacı vardır: Haz, yani arzunun yerine getirilmesinin doğrudan biçimi*. “...Kadına özgü haz, daima yeniden yüceltilebilir; oysa, erkeğin bağlı olduğu ve kaçış yolu bulamadığı böyle bir kadının haz talebi, erkeğin dayanak noktalarını yitirmesine ve tam bir olumsuzluk duygusuna yol açar... Bütün arzu talebe geçtiğinde dünya tersyüz olur ve patlar. Hiç kuşkusuz bu nedenle kültürümüz, kadınlara hiçbir şey istememeyi öğretmiştir; giderek hiçbir şey arzulamasınlar diye.” François Roustang “Un Destin si Funeste” adlı kitabında Baudrillard’ın alıntıladığı bu açıklama, bize “Jouissance:haz”^{**} yasağının argümanını verir niteliktedir (Baudrillard, 2005:34).

Bu haz yasağına karşın Amer’in imgelerinin beklenmedik ve başka bir arzu tanımlaması yapıyor olması da muhtemeldir. Lundstrom, Ghada Amer’in işindeki arzunun Freud ya da Lacan okumalarından çok Deleuzcu bir arzu olduğunu öne sürmenin daha mantıklı olacağını ifade eder. Arzuyu arzu-yanlısı olarak algılamak, aradığı ve istediği şeyi elde etmeye çalışırken ortaya çıkan bir şey olarak görmek, bir eksikliği ifade ettiğini ve bu eksiklik giderildiğinde de değerini yitirdiğini öne sürmek yeterli olmayacaktır. Doygunluk elde edilir ve bu şekilde arzunun kendisi elenir ve arzunun nesnesi bu şekilde yakalanır (Lundstrom, 2005:70). Lacan’a göre “Her arzu sürekli doldurmaya çalıştığı bir eksiklikten kaynaklanır” (Eagleton, 2004:304), en temelinde nostaljik bir arzudur, anne çocuk simbiyozuna^{**} duyulan özlemdir ve bu şekilde daima tamamlanmamış, kararsız ve kırılğan oluşumuzu gösterir.

Sonuç

Ghada Amer üretimleri, genel olarak dişi hazını konu edinmektedir. Tuval işleri incelendiğinde, kendini tekrar eden mastürbasyon yapan kadın görsellerinden oluşmuş bir düzenleme göze çarpar. Söz konusu düzenlemelerde bu görsellerin tekrarıyla Amer, tabu olanı sıradanlaştırarak bir kırılma yaratmaya çalıştığı söylenebilir. Böylelikle resimlerdeki kadın imgesi, nesneleşen kadın imgesinden özneleşen kadın imgesine evrilirler. Ayrıca “Encyclopedia of Pleasure- Haz Ansiklopedisi” çalışmasında, kadın hazzı ve cinselliğini öne çıkaran metinlere yer vermesiyle, 11. yüzyıl Arap Dünyası’nda kadın cinselliği üzerine İslami bilgiyi gündeme getirerek aslında o dönemde, günümüzden ne kadar farklı bir cinellik anlayışın olduğunu vurgusunu yapar. Bu anlamda, Hannah Wilke, Carolee Schneeman

ya da Mary Kelly gibi Amer de, hazzın gerekliliğini savunan uzun bir geleneğin parçasıdır denilebilir. Doğal olarak bu görevi yapan görsel dili bulmak uzun çalışmalar gerektirmiştir. "Private Rooms", "Encyclopedia of Pleasure", "Big Drips" gibi işler diğerlerinden farklı olarak dişi hazzını bir adım daha ileriye götürdüğü söylenebilir. Ancak eğer Amer'in işinde haz söz konusu ise bu çok daha farklı ve daha merkezde yer almaktadır. Her şeyi üreten, her şeyi konuşturan, her şeyin haz almasını sağlayan, her şeye söylem bulan bir kültürde dişilin tarihidir söz konusu olan. Sonuç olarak kendisine yabancılaşan kadın, kurtuluşu kadınsı haz sayesinde yakalayabilmelidir. Ghada Amer işlerinin, insan deneyimimizin doğrularını arzusunun hem bir eksiklik hem de bir onaylama olması ve buna ışık tutması olarak düşünülebilir. Çifte bir hareket izleyeni, Ghada Amer'in eseri içerisinde konumlandırır. Bu durumda noksanlık ve özlem gözlemlenir ve arzusunun da üretildiği ifade edilebilir.

Dipnot:

* **Jouissance** Lacan'ın Freud'un "haz ilkesinin" ötesine yerleştirdiği bir kavramdır. Freud'da haz (Lust) bedensel/ruhsal bir gerilimin boşalmasından ibarettir (aynı şekilde Unlust da bu gerilimin sürekli kılınmasıdır). Dolayısıyla haz, bir tatmin ve rahatlama duygusuyla birlikte anılmalıdır. Oysa jouissance basit bir tatminin ötesinde, bir "dürtü tatmini"dir; dolayısıyla imkansızdır. Örneğin ilksel eksiğin (anneden koparılmış olmanın) giderilmesi arzusunun gerçek bir tatmini yoktur, ancak psikotik bir durumda mümkündür bu tatmin; oysa jouissance bu eksiğin giderilmesi fantezisini yaratarak kendini Gerçek'te temellendirir. Haz, benliğin/tinin iç dengesini kurmaya/korumaya yöneliktir; jouissance ise bu dengeyi daima bozarak "haz ilkesinin ötesine" geçer. Acıda, ölümden, semptomların sürdürülmesinde bulunduğu farzedilen paradoksal haz, aslında haz değil jouissance'ın ta kendisidir. (bkz. Slavoj Žižek, *İdeolojinin Yüce Nesnesi; Sözlük: Jouissance Maddesi*, Çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, 248 s.)

** **simbiyoz**: ortak yaşam

KAYNAKLAR

ISAAK, Jo Anna. *Feminism and Contemporary Art: The Revolutionary Power of Women's Laughter (Re Visions: Critical Studies in the History and Theory of Art)*, London:Routledge, 1996.

SAID, Edward. *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı*. çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları,

1995.

BAUDRILLARD, Jean. *Baştan Çıkarma Üzerine*, çev. Ayşegül Sönmezay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.

LUNDSTROM, Jan-Erik. *Repeated Pleasures, Desires Unbound: The Work of Ghada Amer*, Çekim Merkezi (Centre of Gravity), İstanbul Modern, 2005.

EAGLETON, Terry. *Edebiyat Kuramı Giriş*. Çev: Tuncay Birkan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.

GÖRSEL KAYNAKLAR

Resim 1. Ghada Amer, "Encyclopaedia of Pleasure-Haz Ansiklopedisi" yapıtı ile beraber çekilmiş otoportresi

<https://africa.si.edu/exhibits/textures/images/amer-portrait.jpg>, Erişim tarihi: 20.07.2018